สารนิพนธ์เรื่อง	มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตรยา : กรณีศึกษาสิทธิบัตรยากับการคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทย
คำสำคัญ	มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตร
นักศึกษา	ธนกฤต หงษ์ฤทัย
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	ดร. ชนะ รุ่งโรจน์ธนกุล
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ
คณะวิชา	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม
พ.ศ.	2552

บทคัดย่อ

มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตรยา (Compulsory Licensing) เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรกโดยนายแพทย์มงคล ณ สงขลา อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้ตัดสินใจบังคับใช้สิทธิบัตรยามาตรา 51 ของพระราชบัญญัติ สิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 เจตนารมณ์คือต้องการให้ยามีราคาถูกลงและประชาชนเข้าถึงยาได้ง่ายขึ้น โดยเบื้องต้นได้ประกาศใช้สิทธิบัตรยาต้านไวรัสเอชไอวี ได้แก่ ยาเอฟาไวเรนซ์ (Effavirenz) และยาสูตรผสมระหว่างโลพินาเวียร์และแรโทนาเวียร์ (Lopinavir & Ritonavir) ที่จำหน่ายภายใต้เครื่องหมาย ยาโคลพิโดเกรล (Clopidogrel) ที่จำหน่ายในชื่อ พลาวิคซ์ (Plavix) แม้จะเป็นการใช้สิทธิโดยรัฐเพื่อสาธารณประโยชน์ที่มิได้มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ (Public Non-Commercial Use) และสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization-WTO) ข้อ 31 (b)

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ผลักดันได้ประเทศไทยยกเลิกการบังคับใช้สิทธิบัตรยา โดยให้เหตุผลว่า รัฐบาลที่ได้ใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในช่วงการทำการรัฐประหารทำให้ขาดสิทธิอันชอบธรรมในการบริหารประเทศ และการยกข้ออ้างการขาดแคลนงบประมาณที่จะซื้อยามาเป็นเหตุแห่งการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตรยานั้นฟังไม่ขึ้น เนื่องจากรัฐบาลจัดสรรงบประมาณร้อยละ 30 (ประมาณ 30,000 ล้านบาท) ของงบประมาณแผ่นดินให้กระทรวงกลาโหมสำหรับการซื้ออาวุธยุทธภัณฑ์ ประเทศไทยไม่มีสิทธิใช้มาตรการดังกล่าวเนื่องจากมิใช่ประเทศที่ด้อยพัฒนา และที่สำคัญมีการหยิบยกประเด็น

SPU CHONBURI

การตัดสิทธิพิเศษทางการค้า (Generalized System of Preferences) มาใช้กับประเทศไทยด้วย สภาพข้อเท็จจริงและปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะดำเนินการรายงานการศึกษาอิสระเรื่อง "การใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตรยา กรณีศึกษาสิทธิบัตรยากับการคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทย" มีวัตถุประสงค์ศึกษา 1) หลักเกณฑ์ของกฎหมายสิทธิบัตรยาในเรื่องการบังคับใช้สิทธิบัตรยา และภายใต้กรอบของความตกลงทริปส์ 2) เปรียบเทียบการบังคับใช้สิทธิบัตรยาในต่างประเทศและประเทศไทย และ 3) เสนอแนะข้อพิจารณาทางกฎหมายของประเทศไทย การศึกษานี้มีสมมติฐานต้องการชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิบัตรยาตามกฎขององค์การการค้าโลกตามปฏิญญาโดฮาว่าด้วยความตกลงทริปส์ แต่ถูกคัดค้านและตอบโต้จากประเทศผู้ผลิตยา ดังนั้นรัฐบาลไทยจะต้องยกประเด็นตามกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องและร่างปฏิญญาโดฮาว่าด้วยความตกลงทริปส์ และการสาธารณสุขขึ้นมาค้าน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประเทศไทยบังคับใช้สิทธิบัตรยา ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของความตกลงทริปส์ ข้อ 31 (b) ภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก

2. การบังคับใช้สิทธิบัตรยาทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว ในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะเป็นการบังคับใช้สิทธิบัตรยาโดยภาคเอกชน ประเทศกำลังพัฒนาจะบังคับใช้สิทธิบัตรยาโดยรัฐบาล

3. ผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกา (United States Trade Representative) ได้ประกาศเลื่อนลำดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่ต้องจับตามองในลำดับก่อน (Priority Watch List) ตามมาตรา 301 พิเศษกฎหมายการค้าสหรัฐอันเนื่องมาจากการบังคับใช้สิทธิบัตรยาของประเทศไทย

SPUCHONBURI